

Wyrok z dnia 5 maja 1998 r.

II UKN 23/98

Zwrot nadpłaty składek na ubezpieczenie społeczne może nastąpić jedynie wtedy gdy brak zaległych i bieżących zobowiązań, a także wniosku zobowiązanego o zaliczenie nadpłaty na poczet przyszłych świadczeń (art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych, jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 108, poz. 486 ze zm., stosowany w postępowaniu dotyczącym składek na ubezpieczenie społeczne na podstawie § 1 pkt 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lutego 1989 r. w sprawie rozciągnięcia przepisów ustawy o zobowiązaniach podatkowych na niektóre rodzaje świadczeń pieniężnych oraz określenia właściwości organów podatkowych w zakresie umarzania zaległości podatkowych, Dz.U. Nr 6, poz. 40 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN: Teresa Romer, Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 5 maja 1998 r. sprawy z powództwa [...] Spółdzielni Spożywców „S.” w P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w P. o odsetki od składek na ubezpieczenie społeczne na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 16 października 1997 r. [...]

o d d a l a kasację.

U z a s a d n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w P. decyzją z dnia 28 sierpnia 1996 r. odmówił [...] Spółdzielni Spożywców „S.” w P. wypłaty odsetek od składek na ubezpieczenie społeczne i na Fundusz Pracy opłacanych od części nadwyżki bilansowej za 1990 r. wypłaconej w 1991 r.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 13 grudnia 1996 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał Spółdzielni ustawowe odsetki od składek na ubezpieczenie społeczne i Fundusz Pracy od części nadwyżki bilansowej za 1990 r. poczynając od dnia 25 maja 1994 r., a w pozostałym zakresie odwołanie oddalił.

Sąd Wojewódzki ustalił, że na podstawie obwieszczenia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 maja 1994 r. (Dz. U. Nr 62, poz. 266) o utracie mocy obowiązującej art. 36 ustawy budżetowej na rok 1991, Spółdzielnia w piśmie z dnia 27 lipca 1994 r. wniosła o zaliczenie nadpłaty na poczet bieżących lub przyszłych składek na ubezpieczenie społeczne lub o ich zwrot.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych powstałą nadpłatę zaliczył na przyszłą składkę na ubezpieczenie społeczne, potrącając ją z deklaracji rozliczeniowej z dnia 15 grudnia 1994 r. Sąd wskazał, iż przepisy ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.), nie określają trybu postępowania organu rentowego w przypadku nadpłaty składek na ubezpieczenie społeczne. Wobec tego w myśl § 1 pkt 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lutego 1989 r. w sprawie rozciągnięcia przepisów ustawy o zobowiązaniach podatkowych na niektóre rodzaje świadczeń pieniężnych oraz określenie właściwości organów podatkowych (Dz. U. Nr 6, poz. 40), do sytuacji takich mają zastosowanie odpowiednio przepisy ustawy z dnia 19 lutego 1980 r. o zobowiązaniach podatkowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 108, poz. 486).

Zgodnie z art. 29 ust. 1 tej ustawy, kwoty nadpłaconych i nienależnie uiszczonych podatków czy nadpłaty podlegają z urzędu zaliczeniu na zaległe i bieżące zobowiązania podatkowe, a w razie braku takich zobowiązań - podlegają z urzędu, w ciągu miesiąca od dnia powstania nadpłaty, zwrotowi chyba, że podatnik zgłosi wniosek o zaliczenie nadpłaty na poczet przyszłych zobowiązań. Jeżeli nadpłata była wynikiem uchylecia lub zmiany decyzji ustalającej wysokość zobowiązania podatkowego, podlega ona od dnia zapłaty oprocentowaniu w wysokości odsetek za zwłokę pobieranych od zaległości podatkowych (art. 29 ust. 2).

W rozpatrywanej sprawie nastąpiła nadpłata składek na ubezpieczenie społeczne i Fundusz Pracy w świetle art. 29 ust. 2 ustawy o zobowiązaniach podatkowych. Nie ma natomiast racji Spółdzielnia domagając się odsetek od dnia zapłaty składek. W momencie ich zapłacenia art. 36 ustawy budżetowej z dnia 23 stycznia 1991 r. obowiązywał, a więc składka była opłacona zgodnie z obowiązującymi przepisami. Datą, od której odwołująca może żądać odsetek, jest data opublikowania obwieszczenia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego (tj. 25 maja 1994 r.) o utracie mocy obowiązującej w/w przepisów.

Rozpoznając apelację obu stron od tego wyroku, Sąd Apelacyjny w Poznaniu zmienił ten wyrok w części uwzględniającej odwołanie wnioskodawcy i oddalił je, oddalając apelację wnioskodawcy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w myśl art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 19 lutego 1980 r., kwoty nadpłaconych i nienależnie uiszczonych podatków podlegają z urzędu zaliczeniu na zaległe i bieżące zobowiązania podatkowe, a w razie ich braku podlegają z urzędu zwrotowi w ciągu 3 miesięcy od dnia powstania nadpłaty, chyba że podatnik zgłosi wniosek o zaliczenie nadpłaty na poczet przyszłych zobowiązań. Wnioskodawca przed upływem tego terminu (w dniu 25 lipca 1994 r.) wystąpił do organu rentowego o zaliczenie nadpłaty na poczet bieżących lub przyszłych składek na ubezpieczenie społeczne, ewentualnie o zwrot nadpłaty. Wniosek ten tak sformułowany zwalniał ZUS z obowiązku dokonania zwrotu nadpłaty, co pozwala na przyjęcie, że także żądanie przyznania odsetek nie jest uzasadnione, bowiem Spółdzielnia potrąciła nadpłatę w deklaracjach rozliczeniowych za miesiąc listopad 1994 r. (kwota 120.162,64 zł) oraz za miesiąc grudzień 1994 r. (kwota 26.496,37 zł). Nie jest też uzasadniona apelacja wnioskodawcy w części dochodzącej przyznania odsetek za okres od 1 stycznia 1992 r. do 24 maja 1994 r. W tym czasie obowiązywał art. 36 ustawy budżetowej za 1991 r. stąd uznać należy, że składki opłacone zostały zgodnie z obowiązującym prawem.

Powyższy wyrok zaskarżył kasacją wnioskodawca i zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 29 ust. 1 i 3 ustawy o zobowiązaniach podatkowych oraz przez niezastosowanie art. 28 tej ustawy, wniósł o jego zmianę w części dotyczącej kwoty 54.115,90 zł, to jest odsetek za okres od 25 maja 1994 r. do 15 grudnia 1994 r. i zasądzenie tej kwoty z odsetkami od dnia 27 września 1996 r. wraz z kosztami postępowania.

Według skarżącego nadpłata wystąpiła w dniu 25 maja 1994 r. (utrata mocy obowiązującej art. 36 ustawy budżetowej na 1991 r.), a jej zwrot dopiero 15 grudnia

1994 r. w drodze potrącenia przez Spółdzielnię. Wniosek o zaliczenie nadpłaty na poczet bieżących lub przyszłych składek, ewentualnie o zwrot nadpłaty, sformułowany został przez wnioskodawcę w dniu 27 lipca 1994 r., a skoro organ rentowy nie oświadczył się na powyższe i nie dokonał zwrotu w terminie do 27 października 1994 r. (3 miesiące), Spółdzielnia dokonała potrącenia nadpłaty w dniu 15 grudnia 1994 r. (bezczynność organu rentowego). W ocenie skarżącego, w pojęciu zwrot nadpłaty (art. 29 ust. 1 ustawy o zobowiązaniach podatkowych) mieści się także potrącenie (art. 28 tej ustawy), powoduje ono bowiem zmniejszenie zobowiązania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie jest uzasadniona, nie doszło bowiem do zarzucanej błędnej wykładni art. 29 ust. 1 i 3 oraz niezastosowania art. 28 ustawy o zobowiązaniach podatkowych.

Stosownie do art. 29 ust. 1 wskazanej ustawy, kwoty nadpłaconych i nienależnie uiszczonych podatków (nadpłaty) podlegają z urzędu zaliczeniu na zaległe i bieżące zobowiązania podatkowe, a w razie braku takich zobowiązań podlegają zwrotowi z urzędu w ciągu trzech miesięcy od dnia powstania nadpłaty, chyba, że podatnik zgłosi wniosek o zaliczenie nadpłaty na poczet przyszłych zobowiązań. Organ rentowy - co niewątpliwe - nie zaliczył z urzędu powstałej nadpłaty ani na zaległe, ani na bieżące zobowiązania, nie zwrócił też z urzędu nadpłaty, ale było to wynikiem wniosku Spółdzielni zawartego w piśmie z dnia 27 lipca 1994 r. (przed upływem trzech miesięcy od dnia powstania nadpłaty - 25 maja 1994 r.). W piśmie tym - według nie kwestionowanych w kasacji ustaleń faktycznych - Spółdzielnia zwróciła się przede wszystkim o zaliczenie nadpłaty na poczet bieżących lub przyszłych zobowiązań (składek na ubezpieczenie społeczne), ewentualnie o ich zwrot. W tej sytuacji organ rentowy nie tylko nie był obowiązany do zwrotu nadpłaty, ale powinien ją zaliczyć, zgodnie z wnioskiem, na poczet przyszłych zobowiązań. Oprocentowanie nadpłaty następuje od dnia jej powstania, o ile jej zwrot nie nastąpił w terminie trzech miesięcy od jej powstania, chyba że zwrot nie był możliwy z winy podatnika - art. 29 ust. 3 ustawy. W rozpoznawanej sprawie nie sposób czynić organowi rentowemu zarzutu niezwrócenia powstałej nadpłaty, było to bowiem związane z wnioskiem uprawnionej Spółdzielni (sformułowanym alternatywnie) o zaliczenie nadpłaty na poczet przyszłych zobowiązań, co zresztą nastąpiło. Art. 29 ust. 1 ustawy określa nie

tylko sposób postępowania organu z nadpłatą, ale też obowiązującą kolejność. Zwrot kwoty nadpłaty może nastąpić jedynie wtedy, gdy brak jest zaległych i bieżących zobowiązań, a także gdy nie było wniosku podatnika (tu osoby zobowiązanej do składek) o zaliczenie nadpłaty na poczet przyszłych zobowiązań. W tym więc stanie rzeczy zarzut błędnej wykładni tego przepisu nie jest uzasadniony.

Nie można też podzielić zarzutu naruszenia przez Sąd art. 28 ustawy o zobowiązaniach podatkowych, poprzez jego niezastosowanie, gdy faktycznie przepis ten „zastosowany” został przez Spółdzielnię, która dokonała potrącenia nadpłaty w dwóch ratach.

Mając to wszystko na względzie należało oddalić kasację jako nie opartą na usprawiedliwionej podstawie, stosownie do art. 393¹² KPC.

=====